

Pod koniec ubiegłego roku odbyła się premiera albumu fotograficznego „Świat utracony. Żydzi polscy. Fotografie z lat 1918–1939”, przygotowanego przez lubelskie wydawnictwo Boni Libri i Żydowski Instytut Historyczny w Warszawie. Pomysł wydania albumu wyrósł z przekonania, że historia polskich Żydów jest wielkim i fascynującym tematem. Przybliżając go współczesnemu czytelnikowi, przynajmniej częściowo odzyskujemy ten „utracony świat”. Album poprzez zaprezentowane fotografie podejmuje próbę rekonstrukcji życia polskich Żydów, które po roku 1939 uległy niemal całkowitej zagładzie. Zasadlajacy Polskę od stuleci znacznie wzbogacili jej kulturę materialną i duchową. Zbigniew Herbert twierdził, że Polska bez Żydów (i innych mniejszości) przestała być Polską. Trudna próba uchwycenia tego, co stracone, powiodła się. Dzięki zdjęciom widzimy zwykłe życie osób, które nie spodziewają się tragedii spowodowanej Holocaustem. W scenach życia codziennego poznajemy zarówno tych mniej, jak i bardziej zamożnych mieszkańców miast, miasteczek i wsi, tych, którzy żyli w swoich społecznościach, ale także i tych, którzy się zasymilowali. Pracę nad albumem śmiało można nazwać koronkową, bowiem prezentuje on 460 zdjęć z lat 1918–1939, do których starano się dobrać jak najbardziej szczegółowe opisy, co wpisuje się również w ogólną ideę tego wydawnictwa. Autorzy chcieli przypomnieć o bezimiennych ofiarach, odnaleźć nazwiska, ukazać ich twarze, codzienność, nadać osobowość i pamięć, która bezwzględnie im się należy. To właśnie oni często żyli na pograniczu dwóch światów,

odczuwając silną więź z własnym narodem i budując swój świat wśród Polaków i tworząc z nimi relacje. Zwyczajowo o Holocaustie mówi się w liczbach, zginęło 6 mln osób, a 3,5-milionowa żydowska diaspora w Polsce była największą w Europie, zaś liczba polskich Żydów wśród ofiar Zagłady szacowana jest według różnych źródeł od 2,6 mln do 3,3 mln osób. Te zatrważające dane nie odnoszą się do poszczególnych dramatów rodzin, sytuacji, która była i wciąż jest przerażająca. Autorami albumu są Leszek Dulik, właściciel wydawnictwa Boni Libri, od dawna interesujący się dawną i współczesną fotografią, oraz Konrad Zieliński, profesor nauk społecznych, zajmujący się stosunkami polsko-żydowskimi, dziejami i kulturą Żydów w Polsce i Rosji. W tworzeniu albumu brał udział Ośrodek Brama Grodzka „Teatr NN”, który już niejednokrotnie przyczynił się do krzewienia pamięci o Żydach polskich, szczególnie tych, którzy tworzyli wielokulturowy Lublin. Ośrodek udostępnił ze swojego archiwum zdjęcia, wnosząc jednocześnie pierwiastek lubelski: sceny z Kraśnika, Kazimierza Dolnego, Lublina, Biłgoraja. Pozostałe fotografie pochodzą z archiwów prywatnych i publicznych w Polsce i na świecie. Na liście ich autorów są m.in. tak znakomite nazwiska jak: Kacyzne, Dorys, Zajczyk, Poddębski, Aleksandrowicz.

Licząca 400 stron i znakomicie wydana publikacja jest rozległą, niezwykle emocjonalną panoramą życia polskich Żydów w Polsce między dwiema wojnami. To również cegiełka składająca się na pomnik pamięci zapomnianych ofiar Holocaustu.

Aleksandra Biszczad

„Świat utracony. Żydzi polscy. Fotografie z lat 1918–1939”, Leszek Dulik, prof. Konrad Zieliński, wyd. Boni Libri, Lublin – Warszawa 2015 ■